

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף עא

איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא: יש האומרים שדברי רב נחמן בשם רב הונא 'לא נצרכא אלא דאפילו ריבית דעובד כוכבים' (בעמוד הקודם), נאמרו על הברייתא ששנה רב יוסף, כדלהלן.

"אם כִּסְף תִּלְוָה אֶת עַמִּי אֶת הָעֶנִי עִמָּךְ": מהמילה "עמי" לומדים שאם יהודי וגוי באים לבקש הלוואה, היהודי קודם לגוי. מהמילה "העני" לומדים שאם עני ועשיר באים לבקש הלוואה, העני קודם. מהמילה "עמך" לומדים שאם 'ענייך' (= קרובי משפחתך) ועניי עירך באים, ענייך קודמין. וכן שאם עניי עירך ועניי עיר אחרת באים, עניי עירך קודמין.

אמר מר: הברייתא אמרה 'עמי ונכרי עמי קודם'. וקשה, פשיטא שיהודי קודם לגוי!

ועל כך אמר רב נחמן בשם רב הונא שהפסוק מחדש שאפילו אם הנכרי בא ללוות בריבית והישראל בא ללוות בחינם, בכל אופן הישראל קודם.

תניא אמר ר' יוסי בא וראה סמיות עיניהם: את 'העיוורון' שלהם. שהרי אם אדם יקרא לחבירו 'רשע', חבירו 'יורד עמו לחייו' כלומר יתקוטט איתו כאילו הלה היכה אותו. אך המלוים בריבית מביאים עדים וסופר וקולמוס ודיו וכותבין וחותרמין על שטר ההלוואה בריבית, והחתימה הזו בעצם אומרת שהמלווה כפר באלקי ישראל, ולא אכפת להם.

הא למדת: מהפסוק אתה לומד 'מכלל לאו אתה שומע הן', שכל המלוה בריבית נכסיו מתמוטטין.

קושיא: והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין: והרי אנו רואים אנשים שלא מלוים בריבית ובכל אופן נכסיהם מתמוטטים. תירוץ: **אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין והללו מתמוטטין ואינן עולין:** המלוים שלא בריבית, גם אם נכסיהם מתמוטטים הם מתאוששים לאחר מכן וחוזרים לעושרם (וכונת הפסוק

שהוא 'לא ימוט לעולם' אלא רק באופן זמני). אבל המלויים בריבית לא מצליחים להתאושש מהנפילה הכלכלית שלהם.

"לְמָה תְּבִיט בּוֹגְדִים תַּחְרִישׁ בְּכַלֵּעַ רְשָׁע צְדִיק מִמֶּנּוּ": מבאר רב הונא את הפסוק שהרשע בולע רק אדם שהוא צדיק יותר ממנו, אבל לא צדיק גמור. ולכן הצדיק גמור אפילו שהוא מתמוטט, אין זה לעולם.

*

תניא רבי אומר גר צדק האמור לענין מכירה: 'גר צדק' שנאמר בתורה לענין ישראל שמוכר את עצמו לעבד עברי, וכן 'גר תושב' שנאמר לענין רבית, איני יודע מה הכוונה בהם. והגמרא מבארת.

הקושיא הראשונה של רבי -

גר צדק האמור לענין מכירה - זכתיב וכי ימוך אחיך: נאמר בכרייתא שדרשו חכמים על החומרה של איסור סחורה בפירות שביעית. שלאחר פרשת שביעית נאמר "וְכִי יִמּוֹךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַר לְךָ" העונש שלו שהוא ירד מנכסיו וימכר ליהודי לעבד. ולאחר מכן כתוב "וְכִי תִשָּׂיג יָד גֵר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַר לְגֵר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵר" ודורשים מכאן שאם הוא לא חוזר בתשובה הוא ימכר לא רק לך אלא אפילו 'לגר' דהיינו לגר צדק. ואם הוא לא חוזר בתשובה הוא ימכר ל'גר תושב' דהיינו גוי שקיבל על עצמו לא לעבוד ע"ז. ולאחר מכן לגוי עובד ע"ז. ולבסוף לעבודה זרה עצמה, כמשרת לחטוב עצים ולשאוב מים בשבילה.

אמר מר ולא לך אלא לגר שנאמר לגר: אלו הם דברי הכרייתא הנ"ל שהמלוה בריבית יימכר לגר צדק. והקושיא של רבי היא -

למימרא דגר קני עבד עברי: וכי גר יכול לקנות עבד עברי? והרי כתוב בכרייתא אחרת 'אין הגר נקנה בעבד עברי, ואין אשה וגר קונין עבד עברי'.

ומבארת הגמרא 'גר לא נקנה בעבד עברי' - כי כתוב בעבד עברי לאחר שהוא משתחרר "וְנִשָּׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ" ואילו לגר צדק אין משפחה לשוב אליה (כי גר הוא כקטן שנולד).

'ואין אשה וגר קונין עבד עברי' - אשה בגלל שאין זה 'דרך ארץ' כי העבד יתייחד איתה. וגר צדק בגלל שהלכה למשה מסיני שמי שנקנה לעבד עברי יכול לקנות

עבד עברי, אבל מי שלא נקנה לעבד עברי גם לא יכול לקנות אותו. ומכיון שכאמור גר צדק אינו יכול להיות עבד עברי, ממילא הוא גם לא יכול לקנות אותו.

על כל פנים, קשה איך יתכן שהמלוה בריבית ימכר לגר צדק, והרי הוא לא יכול לקנות עבד עברי!

תירוץ: אמר רב נחמן בר יצחק: גר צדק אינו קונה עבד עברי באופן שיהא דין העבד כעבד עברי הנמכר לישראל, אבל הוא קונה אותו באופן שיהא דין העבד כעבד עברי הנמכר לגוי.

דתניא הנרצע והנמכר לנכרי וכו': מברייתא זו רואים שיש חילוק בין עבד עברי שנמכר לישראל, לעבד עברי שנמכר לגוי. שהנמכר לישראל, אם מת האדון בנו יורש אותו וממשיך להשתעבד בעבד עד סוף השש שנים. אבל הנמכר לגוי אין בנו יורש אותו. (וכן עבד עברי שנרצע לאחר שש שהוא ממשך לעבד עד היוכל, אם מת האדון באמצע בנו לא יורש אותו)

אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי: הגמרא חוזרת לדברי הברייתא הנ"ל שלאשה אסור לקנות עבד עברי. ומקשה שלכאורה ברייתא זו אינה כדעת רשב"ג. **דתניא אשה קונה וכו'.**

דחייא: אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל: אין זו קושיא. כי הברייתא דברה על עבד עברי שאסור לה לקנותו כי היא לא חוששת שאם תחטא איתו הוא יספר זאת לאחרים. אבל עבד כנעני מותר לה לקנותו כי היא מפחדת לחטוא איתו משום שהוא יספר את הדבר לאחרים.

קושיא: אלא הא דתני רב יוסף ארמלתא וכו': אלמנה לא תגדל כלב מחשש שתחטא איתו, ולא תארח בן ישיבה בביתה מהחשש הנ"ל. הקושיא - בשלמא בן ישיבה מוכן החשש כי הוא לא יספר לאחרים. אבל בכלב מדוע יש חשש שתחטא איתו? והרי היא תפחד לעשות זאת משום שהכלב יסתרך וילך אחריה, וכולם ידעו מהדבר.

תירוץ: אמרי כיון דכי שדיא ליה וכו': מכיון שגם אם היא תזרוק לו עצם הוא ילך אחריה, היא לא מפחדת שיגלו שהיא חטאה איתו משום שאנשים יאמרו שהסיבה שהכלב הולך אחריה זה בגלל שהיא האכילה אותו.

הגמרא ממשיכה לבאר את הקושיא השניה של רבי:

גר תושב האמור לענין רבית מאי היא - דכתיב וכי ימוך: נאמר "וכי ימוך אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךָ וְהִחֲזַקְתָּ בוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ: אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ וְחִי אִתְּךָ עִמָּךְ". משמע מהפסוק שאסור להלוות ליגר תושב בריבית.

ורמיניה לויין מהן ומלוין וכו': וקשה מהמשנה שלנו האומרת שמוותר להלוות לגר תושב בריבית.

תירוץ: אמר רב נחמן בר יצחק: כתוב בפסוק "אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ" בלשון יחיד, ללמד שדוקא מאחיק אסור לקחת ולא מגר תושב. ומה שנכתב 'גר תושב' בפסוק, זה רק לענין "וחי עמך" דהיינו שאתה מצווה להחיותו.

*

תנו רבנן אל תקח מאתו נשך ותרבית: אבל מותר לך להיות 'ערב' להלוואה. והגמרא שואלת -

ערב למאן? ערב למי? אם מדובר בישראל שמלוה לחבירו בריבית, הרי הערב עובר ב'לא תעשה'.

ואם מדובר בנכרי שמלוה לישראל בריבית, הרי מכיון שבדיני הגויים המלוה הולך ישירות לערב לגבות את החוב, נמצא שהערב הוא בעצם הלווה מהגוי, והוא מלווה לישראל ('הלווה') את הכסף בריבית.

תירוץ: אמר רב ששת: מדובר שהגוי קיבל על עצמו להתנהג לפי דיני ישראל, ללכת לגבות את החוב קודם מהלווה, ואם אין לו כסף ללכת לערב. ממילא רק כאשר הערב משלם את ההלוואה עם הריבית, הוא נעשה מלוה לישראל, אך אין זו הלוואה בריבית אלא הלוואה על כל הסכום.

קושיא: אי קיבל עליו: אם כן שלא יקח בכלל ריבית, כמו שיהודים לא לוקחים ריבית! תירוץ: אמר רב ששת שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו: הוא קיבל על עצמו רק את הדין הזה של היהודים שעליו לבוא קודם ללווה לגבות את החוב ולאחר מכן לערב, אך לא את שאר הדינים.

*

למדנו במשנה: מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי כו':

תנו רבנן מלוה ישראל וכו' כיצד וכו': ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברכית, והוא רוצה להחזיר את ההלוואה לגוי, ופגש אותו ישראל אחר ואמר לו 'תן לי את המעות ואני אשלם לך את הריבית כפי מה שאתה משלם לגוי'. אסור לו לתת לו, משום שהכסף שייך לו והוא מלווה לישראל השני את הכסף ברכית. אבל אם הוא לקח את הישראל השני והעמידו לפני הנכרי, ואמר הגוי לישראל הראשון 'תן את המעות לישראל השני' מותר לו לתת אותם לישראל השני, כי הישראל הראשון נעשה שליח של הגוי למסור את המעות לישראל השני.

וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברכית, ורצה להחזירם לו, ומצאו ישראל אחר ואמר לגוי 'תנם לי ואני אשלם לך ריבית כפי מה שאתה משלם לישראל'. מותר למלוה לקחת את הכסף של הריבית מהגוי, בגלל שהכסף שביד הגוי נמצא ברשות הגוי והוא זה שהלווה אותו ברכית לישראל השני. אבל אם העמיד הגוי את הישראל לפני המלוה, והמלוה ציווה את הגוי שיתן את הכסף לישראל, אסור למלוה לקחת את הריבית שהגיעה מהישראל לגוי, משום שהגוי נעשה שליח של המלווה להלוות את הכסף ברכית לישראל.

קושיא: **בשלמא סיפא לחומרא:** מילא המקרה השני 'נכרי שלוה מישראל', מובן מדוע יש איסור למלווה לצוות את נגוי לתת את הכסף ליהודי. משום שאפילו שהדין הוא 'אין שליחות לגוי' כלומר גוי לא יכול להיות שליח ולא לעשות שליח, בכל אופן זו חומרה דרבנן לאסור זאת כאילו הוא שליח של היהודי המלווה.

אלא המקרה הראשון לא מובן, מדוע מותר ללווה מגוי למסור את הכסף לישראל אחר ברכית, והרי אין שליחות לנכרי, ואם כן היהודי הוא זה שמלווה לישראל השני ברכית!

תירוץ: **אמר רב הונא בר מנחם:** מדובר שהגוי אמר ללווה 'תניח את הכסף על הקרקע ותיפטר מהחוב שלך', והישראל השני לקח את הכסף מהקרקע. **קושיא:** **אי הכי מאי למימרא:** מה החידוש בדבר? והרי פשוט שההלוואה השניה אינה קשורה לישראל הראשון!

תירוץ: **אלא אמר רב פפא כגון שנטל ונתן ביד:** מדובר שהגוי קיבל את הכסף לידיו מהראשון, ומסר אותו לשני. **קושיא:** **ואכתי מאי למימרא:** ועדיין, מה החידוש?

תירוץ: **מהו דתימא:** היה מקום לחשוב שהגוי מוסר את הכסף לישראל השני בשליחותו של הישראל הראשון, ואם כן נחמיר שיש כאן שליחות לנכרי לחומרא,

והוא שליח של הישראל. ונמצא שהראשון מלווה לשני בריבית. קמ"ל שלא אומרים כן.

תירוץ נוסף: רב אשי אמר: כל מה שנאמר ש'אין שליחות לנכרי' זה דוקא לענין תרומה. דהיינו שגוי לא יכול להיעשות שליח לתרום תרומה עבור ישראל. משום שנאמר "כֵּן תְּרִימוּ גַם אִתְּם", המילה 'גם' מיותרת ללמד על שליח שדינו כדין המשלח. וממילא לומדים שהשליח צריך להיות כמו המשלח, דהיינו מה המשלח הוא 'ישראל' אף השליח צריך להיות 'ישראל'. אבל בכל התורה כולה יש שליחות לנכרי.

והא דרב אשי ברותא היא: הגמרא דוחה את דברי רב אשי ואומרת שהם אינם נכונים. בגלל שכמו שבתרומה גוי לא יכול להיות שליח כנ"ל, כך גם בשאר דיני התורה. משום שאנו לומדים את השליחות בכל דיני התורה מתרומה.

איכא דאמרי אמר רב אשי: כל מה שנאמר ש'אין שליחות לנכרי' זה דוקא שהגוי לא יכול להיות שליח של יהודי, אבל יהודי כן יכול להיות שליח של גוי. ולכן במקרה הראשון (שהגוי מצווה את הלווה למסור את הכסף לישראל השני) מותר, משום שיש לנכרי אפשרות לעשות יהודי שליח שלו.

והא דרב אשי ברותא היא: הגמרא דוחה את דברי רב אשי ואומרת שהם אינם נכונים. משום שכמו שהגוי לא יכול להיות שליח שלנו, בגלל שכתוב "כֵּן תְּרִימוּ גַם אִתְּם" לרבות שלוחכם כמותכם, דהיינו דוקא בני ברית ולא גויים, וכנ"ל. אם כן מאותו הפסוק נלמד שגם המשלח חייב להיות יהודי. שהרי 'אתם' בני ברית, ורק מי שהוא כמו 'אתם' דהיינו בן ברית יכול למנות שליח, ולא גוי.